

SVEST I BIOFIZIČKE GRANICE HOLISTIČKE PSIHOSOMATIKE*

Molitva za globalno reprogramiranje prostorno-vremenske mreže kolektivne svesti

Prof. Rakoviću, kada ste počeli da istražujete fenomen svesti?

Istraživanja fenomena svesti započeo sam zvanično 1986. godine, kada sam počeo da publikujem naučne radove na tu temu, mada su se osnovne ideje o istraživanju izmenjenih stanja svesti, sa akcentom na relativistički pristup u tretiranju problema drastično izmenjenog osećaja subjektivnog osećaja vremena u tim stanjima, javile znatno ranije, još u studentskim danima. Iz tog vremena datira i moje interesovanje za fenomenologiju i kontrolu izmenjenih stanja svesti u različitim tradicijama Istoka i Zapada, za koja sam još tada shvatio da predstavljaju ključ za razumevanje samog fenomena svesti. U međuvremenu sam proučio mnoštvo knjiga i naučnih radova na tu temu, što se vidi i iz spiska korišćene literature u mojim naučnim radovima, gde se pošteno i bez kompleksa citira čitava lepeza literaturnih izvora, gde značajno mesto zauzimaju i knjige iz religijsko/ezoterijske tradicije, koje se ne smeju zanemariti u proučavanju svesti, pošto je ta empirijska linija doživljavanja izmenjenih i prelaznih stanja svesti ipak stara nekoliko hiljada godina, dok naučni pokušaji proučavanja svesti nisu stariji od jednog veka, pri čemu ozbiljniji naponi počinju tek u poslednjoj deceniji.

Vaš model izmenjenih i prelaznih stanja svesti izgleda može biti dobra biofizička osnova za većinu stanja svesti koje srećemo u različitim ezoterijskim tradicijama. Možete li nam detaljnije objasniti Vaš model i kako ste do njega došli?

Pre petnaest godina predložio sam biofizički teorijski model izmenjenih stanja svesti (koji je u međuvremenu doživljavao tehnička poboljšanja), saglasno kome je svest suptilni unutrašnji displej u formi elektromagnetnog polja jonskih biostruja. Ovo je, u stvari, jedina hipoteza modela, koja je uvedena da bi se objasnile drastične promene u subjektivnom doživljaju proticanja vremena u izmenjenim stanjima svesti (san, hipnoza, meditacija, opijenost halucinogenim drogama, izvesna psihopatološka stanja i klinička smrt). U ovim stanjima se javlja osećaj da je "subjektivno" vreme bitno produženo u poređenju sa "objektivnim" - laboratorijskim, i da je u svesti, u tom vremenskom intervalu, obrađena znatno veća količina informacija nego u budnom stanju. Pošto ovakva stanja nizu praćena znatnijim ubrzavanjem biohemijskih procesa u mozgu, to je bilo neophodno uključiti biofizičko relativističko tumačenje ovih fenomena.

U stacionarnim izmenjenim stanjima svesti, saglasno Ajnštajnovoj teoriji relativnosti, takozvano "subjektivno" vreme znatno je prošireno u odnosu na "objektivno" laboratorijsko, ako je svest povezana sa elektromagnetnim poljem u jonskim gasovitim zgusnućima (koji su "centri svesnosti" u okviru modela, i odgovaraju "čakrama" u indijskoj ezoterijskoj tradiciji, ili akupunkturnim tačkama u kineskoj), koja se zajedno sa ostalim delom akupunkturnog sistema u izmenjenim stanjima svesti delimično dislociraju od tela, kako nužno sledi iz mogeg biofizičkog modela. I zato u izmenjenim stanjima svesti izgleda kako vreme protiče znatno brže nego u budnom normalnom stanju. U ovom procesu se jonski akupunkturni sistem ponaša kao elektrooptička neuronska mreža, za koju se ispostavlja iz istraživanja mikrotalasne rezonantne akupunkturne terapije da je u suštini makroskopska kvantnomehanička holografska mikrotalasna elektromagnetno/jonska neuronska mreža, koja se dodatno može modulisati u ultraniskofrekventnom dijapazonu moždanih talasa prepisivanjem informacija iz moždanih elektrohemijjskih neuronskih mreža (posredstvom moždanih talasa kao interfejsa) u elektrooptičku mikrotalasnu akupunkturnu neuronsku mrežu, ukazujući i sa ove strane na vezu akupunkturnog sistema i svesti (i korene psihosomatskih oboljenja) - o čemu inače govori i višemilenijumska ezoterijska tradicija.

Treba dodati da u periodu izmenjenih stanja svesti model predviđa mešanje normalno svesnih i nesvesnih sadržaja, zbog relativističkog doplerovskog preslikavanja "objektivnog" frekventnog spektra moždanih talasa (kao superpozicije γ , β , α , θ i δ moždanih talasa) na "subjektivni" pik nulte frekvencije. To bi mogao biti biofizički mehanizam sanjanja, kao halucinantnog asocijativnog mešanja normalno svesnih (γ , β , α) i nesvesnih (θ , δ) sadržaja, što istovremeno ukazuje da je uloga sanjanja integrisanje

* Članak je objavljen u naučno-popularnom časopisu "Consciencia" 2001. godine.

(inače raslojenih moždanim funkcionisanjem u budnom stanju) normalno svesnih i normalno nesvesnih sadržaja oko jednog dominantnog asocijativnog jezgra ("ego" stanja), odnosno u krajnjoj liniji rast ličnosti. Takođe, to pokazuje da meditacija, kao prolongirano izmenjeno stanje svesti, omogućava brži i intenzivniji rast ličnosti, zbog čega i zauzima centralno mesto u jogi i srodnim ezoterijskim disciplinama.

Dok se dislocirana jonska gasovita struktura ne raspline, elektromagnetno polje moždanotalasnih jonskih struja (i u njemu kodirane misaone ultraniskofrekventne informacije) okružuje telo. Kada se dislocirana jonska struktura raspline i njena provodnost izjednači sa provodnošću okolne atmosfere, moždanotalasne jonske struje i prateće ultraniskofrekventno elektromagnetno polje se rašire po celoj atmosferi (i bivaju pojačani tzv. Šumanovim ultraniskofrekventnim rezonancama jonosfere), koja na taj način predstavlja kolektivnu memoriju svih bioloških vrsta (Jungovo kolektivno nesvesno?). Ovaj proces se periodično ponavlja na oko svakih dva sata, sa periodičnošću ultradijalnih ritmova kojima se smenjuju normalna i izmenjena stanja svesti. Ovo bi mogao da bude bitan mehanizam prilagođavanja bioloških vrsta, kojim su se širile informacije naučene uslovnim refleksima na nekom uskom području, na šta ukazuju neki eksperimenti sa životinjama (Šeldrajk) i ljudima (Mahariši). Isto tako, to ukazuje na veliku moralnu odgovornost ljudi, jer se loše misli i osećanja pojedinaca ili grupa prenose na sav ljudski rod.

Još neobičnije transpersonalne veze ovaj biofizički model predviđa u kratkotrajnim prelaznim stanjima svesti, u trenucima kada se deo jonskog akupunkturnog sistema dislocira izvan granica kože. Zbog prelaska elektromagnetnog polja moždanih talasa iz visokodielektrične (visokopolarizujuće) moždane u niskodielektričnu (niskopolarizujuću) jonsku gasovitu sredinu, tada se skokovito menja brzina kretanja "subjektivnog" posmatrača (svesti). Ta ubrzanja su stotinu miliona puta veća od zemaljskih gravitacionih, a sreću se jedino u veoma snažnim gravitacionim poljima. Zbog pune fizičke ekvivalencije inercijalnih i gravitacionih ubrzanja (tzv. "princip ekvivalencije", koji je temelj i Njutnove i Ajnštajnovе fizike), u pomenutim prelaznim stanjima svesti mogu se očekivati pojave slične onima u snažnim gravitacionim poljima. Tada se formiraju tzv. Ajnštajn-Rozenovi mostovi (prostorno-vremenski tuneli) i između veoma udaljenih oblasti u prostoru i vremenu, sa izlazom tunela određenim mentalnom adresom osobe u prelaznom stanju svesti (u skladu sa višemilenijumskim praksama ezoterijsko/religijskih tradicija, a što bi moglo biti dublje povezano i sa ulogom svesti u tzv. kvantno-mehaničkom kolapsu talasnog paketa, odnosno redukciji kvantnomehaničkog sveta probabilističkih alternativa u klasični svet aktualizovane jedne alternative tokom procesa sličnom kvantnomehaničkom merenju, što se ustvari odigrava neprekidno na mikroskopskom planu, iz trenutka u trenutak, kroz fantastična mikročestična inercijalna ubrzanja ekvivalentna snažnim gravitacionim poljima pri kojima se neprekidno otvaraju mikroskopski prostorno-vremenski tuneli sa izlazima određenim probabilističkim mentalnim adresama kosmičke "kolektivne svesti" - ili intencionalno modulisanim kompozitnim mentalnim adresama "individualna/kolektivna svest", što bi recimo moglo objasniti i statistički značajne rezultate prinstonskih eksperimenata uticaja svesti netreniranih pojedinaca na makroskopsko ponašanje mašina baziranih na generatorima slučajnih brojeva, saglasno mojem modelu).

Prelazna stanja svesti su izgleda biofizička osnova tzv. "astralnih projekcija" svesti, koje ne podležu nikakvim prostorno-vremenskim ograničenjima (i predstavljale bi objašnjenje za razne ezoterijske pojave poput telepatije, vidovitosti, prekognicije, retrognicije itd., kao i njihove teške laboratorijske ponovljivosti, jer prelazno stanje traje deseti deo sekunde i ponovo se spontano javlja tek za oko dva sata), a dodajmo da o reminiscenciji na prolazak kroz neki tunel svedoče i pacijenti posle reanimacije iz kliničke smrti. Tako, prostorno-vremensko odredište na koje će u trenutku smrti protunelirati odlazeća jonska struktura zavisice od post-mortem mentalno opterećenog adresiranja umiruće osobe. Zato je razumljivo da osobe iz različitih tradicija, po reanimaciji iz kliničke smrti, svedoče o neobičnim spiritualnim kontaktima sa "svetlosnim bićima" koja identifikuju sa osnivačima svojih religijskih tradicija (kojima upućuju molitve u trenutku bliskom smrti), ili sa nizom prijatnih ili neprijatnih spiritualnih entiteta (čiji je kontakt indukovao pozitivnim ili negativnim mentalno opterećenim sadržajima, sukcesivno aktiviranim u odlazećoj jonskoj strukturi umirućeg), ili sa svojim bliskim srodnicima (za koje su zabrinuti u trenutku bliskom smrti).

Kako Vaš model može pomoći u razumevanju biofizičkih mehanizama tzv. tradicionalne medicine i transpersonalne psihologije?

Saglasno modelu, joni predstavljaju biofizičku osnovu za ono što se (pogrešno) naziva "bioenergija" (jer ne predstavlja nikakav novi oblik energije), i što se u kineskoj tradiciji naziva "či", u indijskoj "prana", a u grčkoj "pneuma". Sam kineski "akupunkturni sistem", sa sposobnošću delimične dislokacije izvan tela, ima jonsku prirodu i predstavlja biofizičku osnovu ezoterijskog pojma "astralnog tela", koje se u Vedanti naziva "manas", Hinduizmu "suksma sarira", Egiptu "ka", u Grčkoj "psiha", a u hrišćanskoj tradiciji "duša". Takođe, elektromagnetno polje modulišućih ultraniskofrekventnih moždanotalasnih jonskih struja, lokalizovano unutar jonske akupunkturne dislocibilne strukture u formi makroskopske kvantnomehaničke mikrotalasne "elektrooptičke" neuronske mreže, predstavlja biofizičku osnovu ezoterijskog pojma "mentalnog tela", koje se u Vedanti naziva "alaja vidžnana", Hinduizmu "karana sarira", Egiptu "ba", Grčkoj "timos", a u hrišćanskoj tradiciji "duh". Dodao bih i da ezoterijski pojam "eteričnog tela" verovatno ima biofizičku osnovu u nediferenciranim jonima, sveprisutnim u organizmu i suštinski važnim za mnogobrojne biohemijske procese. Konačno, ako je svest vezana za elektromagnetno polje jonskih biostruja, a elektromagnetno polje je samo jedan od četiri vida ispoljavanja jedinstvenog fizičkog polja (gravitaciona, elektromagnetna, slaba i jaka nuklearna sila), izgleda da se potvrđuju religijsko/ezoterijske ideje da je *svest* (fraktalno) *inherentno svojstvo prirode* na različitim strukturnim nivoima, i živim i neživim - što se može podržati analognim matematičkim formalizmima dinamike Hopfildove holografske neuronske mreže i Fejnmanovom propagatorskom verzijom Šredingerove jednačine. U ovom kontekstu, sve lokalne svesti bile bi međupovezane kroz prethodno opisane interakcije, posebno u prelaznim stanjima svesti, čineći džinovsku kosmičku kvantno-gravitacionu informacionu mrežu sa delokalizovanom svešću. Ovo je u saglasnosti sa predstavom o božanskom biću koje je neopisivo, nevidljivo, neizobrazivo i neograničeno, kako u istočnim filozofsko/religijskim učenjima, tako i u hrišćanstvu ("Boga niko nije video nikad", Jn. 1,18).

Otuda se vidi jedinstvena biofizička osnova tradicionalne medicine i transpersonalne psihologije u različitim kulturama, ukazujući na njihovu realnu fizičku prirodu.

Može li se, onda, u okviru Vašeg modela objasniti isceljenje?

S obzirom da se iz proučavanja mikrotalasne rezonantne akupunkturne terapije normalno zdravo stanje kao i različita bolesna psihosomatska stanja mogu tretirati kao različita memorijska stanja (tzv. atraktori) makroskopske kvantnomehaničke akupunkturne mikrotalasne holografske "elektrooptičke" neuronske mreže (matematički analogne tzv. oscilatornoj holografskoj Hopfildovoj neuronskoj mreži), to se i lečenje psihosomatskog poremećaja može ostvariti "brisanjem" bolesnih memorijskih stanja poremećenih elektromagnetno/jonskih raspodela akupunkturnog sistema, čak i u transpersonalnim interakcijama dva akupunkturna sistema, iscelitelja i isceljivanog, u izmenjenim ili prelaznim stanjima svesti iscelitelja.

Da li se i isceljenje molitvom uklapa u ovaj pojmovni okvir?

Da, ono bi spadalo u interakcije vezane za prelazna stanja svesti, pri čemu bi mentalna adresa u prelaznim stanjima svesti bila vezana za drugu osobu, ali posredstvom dislociranih elektromagnetno/jonski moćnih i pročišćenih struktura iz religioznih tradicija, koje bi utiskujući svoje elektromagnetno/jonske sadržaje u akupunkturne sisteme obe interagujuće osobe vršile obostrano reprogramiranje (brisanje) poremećaja vezanih za neki njihov uzajamni psihosomatski konflikt. Ovo bi moglo biti objašnjenje za posebnu efikasnost molitve sprovedene pred spavanje (što preporučuju sve religijske tradicije, kada se najlakše kontrolišu adresirani sadržaji svesti uoči prelaznog stanja budnost/spavanje), ali i razlog zašto monasi sprovode molitvu i rano pred zoru (kada je bioritam organizma još u pospanom stanju na granici prelaznog stanja budnost/spavanje, čime se ne samo dobro kontrolišu adresirani sadržaji svesti već se ima i puna svesnost o neposredno dobijenim transpersonalnim informacijama u prelaznim stanjima svesti tokom molitvi, što svakako učvršćuje njihovu veru). Istakao bih da je molitva verovatno i najefikasniji način za uklanjanje psihosomatskih poremećaja prouzrokovanih međuljudskim konfliktima, pošto jednostrano uklanjanje poremećaja nekom terapeutskom tehnikom ostavlja neuklonjeni konflikt kod druge osobe, odakle će on biti ponovo obostrano indukovano u njenim prelaznim stanjima svesti sa (nesvesnim) mentalnim fokusom na prvu osobu. Ovo istovremeno ukazuje

na izuzetan praktičan značaj spiritualnog morala i molitve za druge sa kojima smo u nekoj emocionalnoj vezi (kako bližnje tako i neprijatelje), kroz obostrano pročišćenje emocionalno/misaonih fokusa i time obostrano poboljšanje psihosomatskog zdravlja i/ili uzajamnih odnosa. Čini se da zato hrišćanstvo toliko insistira na pokajanju i praštanju ("I oprostite nam dugove naše kao i mi što opraštamo dužnicima svojijem", Mt.6,12), što predstavlja odraz spiritualne zrelosti osobe: to implicira obavezu duhovno zrelijih osoba da kroz molitvu pomažu u rasterećenju konflikata, i onda kada su one same žrtve sukoba ("A ja vam kažem: ljubite neprijatelje svoje, blagosiljajte one koji vas kunu, činite dobro onima koji vas mrze i molite se Bogu za one koji vas gone", Mt.5,44). Čak nije dopustivo ni da se vidi zlo u bližnjem i da se on osuđuje (drevna biblijska zapovest dana čoveku u raj, koja zabranjuje kušanje "s drveta od znanja dobra i zla" - kod drugih - "jer u koji dan okusiš s njega umrijećeš" (Post.2,17), čije je kršenje dovelo do Adamovog grehopada), insistirajući samo na ličnom pokajanju i praštanju, što jedino vodi rasterećenju mentalnih konflikata; sve drugo pojačava postojeća misaono-emocionalna opterećenja ljudi i uvećava zlo u svetu, udaljavajući pojedinca i ljudski rod od krajnjeg duhovnog ideala bezgrešnog stanja svesti). Dodajmo, imajući u vidu ulogu mentalno opterećujućih sadržaja u post-mortem spiritualnoj evoluciji elektromagnetno/jonske strukture umirućeg, da to implicira i značaj molitve za umrle sa mogućnošću naknadnog rasterećivanja konflikta i uticaja na spiritualnu evoluciju duše umrlog.

Mogu li prelazna stanja svesti biti osnova i kreativnosti?

Da, ona bi mogla biti i biofizička osnova anticipacije u intuiciji, prekogniciji, i dubokim kreativnim uvidima, koji bi se mogli lako staviti pod kontrolu svesnim adresiranjem na izabrani problem, uoči prelaznog stanja budnost/spavanje! Pri buđenju bi mozak pojačao do svesnog nivoa onaj san koji se odnosi na (optimalno) rešenje adresiranog problema, dajući mu prioritet u odnosu na ostale procesirane informacije. Ovako dobijena informacija je najčešće kodirana kroz sprežanje sa asocijativno povezanim svesnim i nesvesnim informacijama tokom perioda REM-sanjanja (koji slede posle prelaznog stanja između budnosti i spavanja), zbog čega ima neku simboličku formu - koju treba naknadno dekodirati kroz introspektivnu analizu sna. Naravno, da bi se ovako rešio neki naučni ili tehnički problem potrebno je da osoba bude ekspert u datoj oblasti, kako bi se rešenje problema pretočilo na odgovarajućem naučnom ili tehničkom jeziku.

Treba dodati da bi ono što se zaista anticipira u prelaznim stanjima "individualne svesti" moglo biti evoluirano stanje kosmičke "kolektivne svesti" u nekom budućem trenutku (kojem naša "individualna svest" ima mogućnost pristupa, pošto je sastavni deo "kolektivne svesti"), što se kvantnomehantički opisuje determinističkom unitarnom evolucijom opisanom Šredingerovom jednačinom. Međutim, anticipirano stanje može se redefinisati izmenom početnog stanja "individualne svesti", što ostavlja prostor za slobodnu volju i mogućnost uticaja na budućnost. U tom smislu, sasvim je moguće da postoje jake preferencije za individualnu ili kolektivnu budućnost, određene spiritualnim interpersonalnim opterećenjima, kako se tvrdi u tradiciji Istoka. U istom duhu, izgleda da spiritualno pročišćenje molitvom za druge predstavlja najefikasniji mehanizam za promenu početnog stanja više spiritualno povezanih "individualnih svesti", a time i "kolektivne svesti", menjajući anticipirane preferencije za individualnu ili kolektivnu budućnost.

Nauka (teorijsko-eksperimentalni pristup) i ezoterijsko/religijska tradicija (višemilenijumsko iskustvo) - hoće li se ova dva pravca spojiti u velikoj intelektualno-duhovnoj sintezi civilizacije?

Istraživanje svesti je u poslednjoj deceniji ovog veka postalo velika naučna tema, i ova tendencija je u usponu. Organizuju se mnogobrojni multidisciplinarni naučni skupovi na ovu temu, sa velikim potencijalnim implikacijama u mnogim oblastima: (1) medicina (odnos mozga i svesti; uloga moždanih talasa u radu mozga; uloga akupunktornog sistema u kognitivnim aspektima izmenjenih stanja svesti; povezanost nervnog sistema, akupunktornog sistema, morfogeneze i psihosomatskih bolesti; globalni holistički aspekti psihosomatike na nivou individualne i kolektivne svesti); (2) psihologija (mehanizam i uloga sanjanja i meditacije, kao izmenjenih stanja svesti, u sazrevanju ličnosti; mehanizam osveščivanja konflikata i interakcija svesnog i nesvesnog, u različitim psihoterapeutskim pravcima; kontrola kreativnosti i transpersonalnih fenomena u prelaznim stanjima svesti, i psihoterapeutske implikacije za transpersonalnu psihologiju); (3) biologija (globalne interakcije i adaptivni mehanizmi na nivou vrsta; fundamentalno razumevanje značaja morala u ljudskoj populaciji); (4) fizika (fundamentalna uloga

individualne i kolektivne svesti u kvantnoj teoriji merenja; osvetljavanje duboke međupovezanosti svesti, prostor-vremena i strukture materije, u prelaznim stanjima individualne i kolektivne svesti; uloga prelaznih stanja individualne i kolektivne svesti u kontroli izlaza kvantno-gravitacionih prostorno-vremenskih tunela); (5) tehnika (eksploatacija tehnologija kvantno-gravitacionih tunela i tehnologija prelaznih stanja svesti, za radikalno prevazilaženje prostorno-vremenskih barijera u transportu i komunikacijama; računari sa veštačkom svešću i kreativnošću, na dubljim kvantnomehničkim principima); (6) filozofija/religija (ontološka priroda individualne i kolektivne svesti; uklanjanje dualizma duh-materija; pitanje slobodne volje; kontinuitet svesti posle smrti; transpersonalni transfer individualnih opterećenja na potomstvo u emocionalno opterećenim prelaznim stanjima svesti; fundamentalni značaj transpersonalnog holističkog prostorno-vremenskog rasterećenja kolektivne svesti u molitvi za bližnje, neprijatelje, i umrle).

Dodao bih i da su rezultati naše jugoslovenske istraživačke grupe proteklih godina veoma lepo primljeni u naučnoj javnosti, dajući značajne doprinose biofizičkom razumevanju prirode akupunkturnog sistema i njegove veze sa svešću, lokalnim i globalnim biofizičkim granicama holističke psihosomatike, elektroencefalografskim korelatima različitih izmenjenih i prelaznih stanja svesti, i ulozi prelaznih stanja svesti u njihovim interakcijama sa kvantnomehničkim i makroskopskim okruženjem.

Mislim da je pomenuti trend nepovratan i da će doprineti da svest uskoro postane i najznačajnija naučna tema, što po svojim potencijalnim fundamentalnim i praktičnim implikacijama na razvoj drugih nauka, uključujući osvetljavanje dubokih filozofsko/religijskih pitanja (poput tri ključna Kantova pitanja - postoji li Bog, ima li života posle smrti, postoji li slobodna volja - na koja će odgovori po svoj prilici biti pozitivni), suštinski značajnih za svakog pojedinca i čitavu civilizaciju, više nego zaslužuje. U tom smislu, istakao bih da su krajem 1998. godine saopšteni rezultati naučno kontrolisanih eksperimentalnih istraživanja na uglednom američkom Djuk univerzitetu o uticaju molitve na brzinu postinterventnog kliničkog oporavka akutnih srčanih bolesnika podvrgnutih tzv. koronarnoj angioplastiji, koji su pokazali da su se bolesnici iz eksperimentalne grupe oporavljali 1,5 - 2 puta brže od onih iz kontrolne kliničke grupe, što je odmah iniciralo planiranje proširenog eksperimenta u pet uglednih medicinskih centara u SAD.

Čvrsto verujem da će kroz ovakvu sintezu savremenih naučnih saznanja iz oblasti svesti i višemilenijumskih religijskih iskustava različitih tradicija, civilizacija u bliskoj budućnosti doživeti renesansu modela ponašanja baziranog na isihastičkim duhovnim moralnim načelima milosrđa, i da će novi milenijum biti obeležen mudrošću, kako bi istorija (u osnovi netolerantnog ponašanja, u ovim ili onim istorijskim kontekstima) postala istinska učiteljica života, bez potrebe da se svaka generacija uči na sopstvenim bolnim iskustvima. Odlučujuću ulogu u ovom procesu mogle bi da odigraju sve verske zajednice, kultivirajući istinski duhovni moral i apsolutnu (ne deklarativnu, kao do sada kroz istoriju) međuljudsku, međuetničku i međureligijsku toleranciju, kao i meru ponašanja pojedinaca iz "perspektive smrti", odnosno količine generisanih i nereprogramiranih psihosomatskih konflikata do trenutka smrti, koja određuje spiritualnu evoluciju duše umrlog ali i preferencije za individualnu i/ili kolektivnu budućnost potomstva - koju je izgleda moguće značajno izmeniti jedino kroz kolektivno upražnjavanje molitve za svoje bližnje i svoje neprijatelje, i sledstveno globalno reprogramiranje prostorno-vremenske mreže "kolektivne svesti".

Na kraju, smatram da se u interesu budućnosti našeg potomstva mora učiniti kolektivni napor za stalno reprogramiranje molitvom svoga individualnog mentalnog okruženja, čime će se doprineti renesansi duhovnih moralnih načela milosrđa i ostvarenju civilizacije bez besmislenih i bolnih međuljudskih, međuetničkih i međuverskih sukoba. Sve drugo, uključujući i krajnje dobronamerna racionalna ubeđivanja i pozivanje na velike principe i "grešni ponos" (koji najpre ljude bezazleno razdvajaju, a potom često spontano rađaju velike konflikte: "put do Pakla popločan je dobrim namerama"!), pojačavaće postojeća misaono/emocionalna opterećenja ljudi i uvećavaće zlo u svetu - beznadežno udaljavajući pojedince, narode i čitav ljudski rod od duha zajedništva i krajnjeg ideala bezgrešnog (isceljenog/zdravog) stanja individualne i kolektivne svesti.

Razgovarao Stanko Stojiljković